

# Tüdruk nimega Räpased Riided

*Põhineb põhjaameeriklase Hugh Luptoni jutustusel*

Sobib põhikoolile ja keskkoolile, 16+

## Eesmärk

Pakkuda turvalist viisi laste vastu suunatud vägivalla ja kõrvalseisjate mittesekkumise teema käsitlemiseks.

## Õpiväljundid

Draamaoskused	Sotsiaalsed oskused	Võimalikud õppimisalad
Lua, mängida ja arendada erinevaid rolle	Empaatia	Vägivald laste suhtes ja inimõigused
Arendada füüsilist ja sõnalist eneseväljendust	Teiste kultuuride ja eluvaadete respektimine	Põhja-Ameerika indiaanlaste traditsioonid
Mõista draamategevuse fookust ja pinget	Loomadest lugupidamine	Väitlusoskused

## Vajalikud vahendid

Suur paber, markerid, kriidid, riidetükk, mis sümboliseerib „tüdrukut nimega Räpased Riided“. Põhja- Ameerika indiaanilaulu jupike, mida korratakse alguses kolm korda ja hiljem teatud kohtadel.

## Draamakokkulepe

*Selles draamas tuleb teil mängida inimeste ja loomade rolle. Lugu toimub Põhja-Ameerikas, mille põliselanikud indiaanlased on tuntud oskuse poolest elada looduse ja loomadega koos.*

## Laul

*Teatud kohtades on võimalik meie lugu toetada, kui korrata lihtsat viisi. Harjutagem seda veidi: „Haaiieea, haaiieea, haaiieea“. Seda lauldakse indiaanlaste kombel pehmelt ja justkui venitades.*

## Jutustamine

„Küla lähedal kehvast majas elas kord üks tüdruk koos oma onuga. Elu oli karm. Kõrgete puudega kaetud mäeveerud tõusid hurtsiku tagant paljaste kaljutippude poole. Onu kohtles tüdrukut väga julmalt.“

## Rollijoonis seinale

*Need on meie loo kaks keskset tegelast.*

*Joonista kahe tegelase piirjooned, millest üks sümboliseerib onu ja teine tüdrukut. Kinnita need seinale ja kirjuta ühele juurde Tüdruk ja teisele Onu. Sedavõrd kuidas me lugu areneb, saame me tegelaste kohta uut informatsiooni, mida võib mäluvärskendamiseks kujutiste sisse*

kirja panna. Hiljem võib sellest kasu olla, kui mõned teist hakkavad neid rolle mängima. Eialgu mängin ma neid ise, et te neist aru saaksite.

### **Jutustamine**

„Onu jahtis suurest metsast loomi ja müüs nahku külaelanikele, teenides nõndaviisi elatist. Küla ümbritsesid põhjatud metsad. Onu oli paikkonna kõige osavam jahimees ja külarahvas pelgas teda veidi. Neil oli tarvis loomade liha, nahka ja kasukaid, et endil hinge sees hoida ning keegi ei julgenud õieti kütiga vastamisi minna. Külarahvas muretses tüdruku käekäigu pärast küll, aga et talv oli tulemas ja ema oli surnud, pidi ta küti majja elama minema.“

### **Nimekirja koostamine**

*Milliseid loomi võib kohata Põhja-Ameerika ulgumetsades?*

*Tehke paberile nimekiri.*

*Me pöördume hiljem nende loomade juurde tagasi.*

### **Kaart**

*Kui see, mis ma siia joonistan on küti maja, siis kuhu jääb küla? Kus paiknevad metsad ja mäed? Joonistage need kaardile. Kas keegi soovib midagi veel lisada?*

### **Rollijoonis seinal**

*Mida enamat tüdrukust ja onust me nüüd teame? Kirjuta osalejate loetletud info rollikontuuri sisse või kõrvale.*

### **Jutustamine**

„Külaelanikel oligi põhjust tüdruku pärast muretseda. Onu ei ajanud temaga kunagi juttu, käskis ainult hurtsiku ligi püsida. Ise tõusis onu varavalges, sidus koera puu küljest lahti ja kadus kuni pilkase pimeduseni metsa. Kui kütt koju saabus, süütas ta koldetule, nülgis kütitud loomadelt nahka ja küpsetas veidi liha. Tüdrukule viskas ta ainult mõned viletsad palad. Sooja andsid tüdrukule vaid lõkke kustuvad söed. Tulelegi julges ta aga alles siis lähedale nihkuda, kui onu oli uinunud. Ainsaks kehakatteks oli tüdrukule väljapraagitud nahad, pulstunud ja rābaldunud, mida kütil ei õnnestunud maha ärida. Nende rābalate pärast kutsutigi tüdrukut nimega Kaltsukubu.

Ühel hommikul tõusis onu üles ja ütles endamisi: „See kurbade silmadega tüdruk on ainult pinnuks silmas. Tast tuleb lahti saada.“ Niiviisi öeldes kutsus ta tüdruku enese juurde ja ütles talle, et täna tuleb tal metsa kaasa tulla. Tüdruk ei osanud midagi kahtlustada ja järgnes onule kuulekalt hommikuhāmarusse. Onu läks koerast mööda ja keeras otse metsa. Peagi ronisid nad järsku mäekülge pidi üles kuni paljaste kaljudeni. Ajaks kui päike taevas siras, oli tüdrukul juba hirmus janu, aga ta ei julgenud piiksugi teha. Siis peatus onu haigutava koopasuu ees ja ütles: „Mine sisse ja peleta loomad välja. Kui nad välja tormavad, teen neile otsa peale.“ Ja ta tõmbas ta vibu vinna. Tüdruk kartis küll hirmsasti, aga mis muud tal üle jäi.

Pimedas koopas läks ta kobamisi seinu mööda edasi ja otsis teed. Teravad kivinukid

kriipisid teda ja ämblikuvõrgud takerdusid näkku, aga tüdrukul polnud pääsu. Korraga pörkus ta vastu koopa tagaseina. Kui ta silmad tagasi piki käiku koopasuu poole pööras, ei näinud ta ainsatki looma. Ta nägi hoopis, kuidas suur kaljutükk avause ette veeretati ja viimnegi valguskiir kustus. Tüdruk kiirustas komistades ja end kriimustades koopasuu poole. Kivi oli hirmraske. Ta katsus seda nihutada, kuid asjata. Järsku said hirm ja kurjus temast võitu ning ta vajus nuttes koopapõrandale. Lohutamatu nuuksumise kestel meenusid talle ema ja laul, mille ema oli õpetanud, kui ta väike oli. Ja ta laulis seal pimeduses nii:...

*Mina olen nüüd see tüdruk nimega Räpased Riided ja laulan: „Haaieeaa, haaiieeaa, haaiieeaa!“ Teie olete aga kaja ja vastate mulle! Tore. Kordame veel ja nüüd proovime seda teha hästi-hästi kurvalt: „Haaieeaa, haaiieeaa, haaiieeaa!“ ja pimeduses vastavad talle esivanemate hääled: „Haaieeaa, haaiieeaa, haaiieeaa!“.*

„Samal ajal kui Räpased Riided laulis oma laulu ja ta esivanemad vastasid, veeres võimas kivi koopasuu eest ära. Tüdruk komberdas kirkas päevavalguses silmi kissitades välja. Ta ei uskunud oma silmi. Tema ümber ringis seisid kõik metsaelanikud: hirved, hundid, karud ja ..... *Loetle kõiki loomi, kes said enne paberile kirjutatud.*

Kõigepealt tegi suu lahti.....(?) ja ütles: „Tule meie juurde elama, sest....“, seejärel hakkas kõnelema.....ja ütles: „Tule ja ela meie juures, sest.....“ ja seejärel hakkas rääkima....., ja seejärel..... jne. Tüdruk nimega Räpased Riided ei osanud otsustada ega teadnud, keda valida, aga ta teadis, et oma onuga ta enam kunagi koos elama ei hakka.”

### **Rühmatöö**

*Moodustage 4-5 inimese rühmad ja valige, millised loomad te tahaksite olla. Näiteks, te võite moodustada huntide, karude, kotkaste grupi. Keda iganes te valite, grupis peavad kõik osalejad olema sarnast liiki loomad, kes koos elavad. Vaatame siis järele, mis loomadega meil on tüdrukut ümbritsevas ringis tegemist...*

*Rühmade ülesandeks on mõelda koos, mida te ütlete tüdrukule ja kuidas põhjendate, et tüdruk nimega Kaltsukubu asuks just teie juurde elama, kuidas kavatsete selle au välja teenida. Kasutage kõiki oma teadmisi valitud loomaliigist ja üritage tüdrukut mõjutada, et ta valiks just teie rühma.*

### **Rollis õpetaja ja rühmad rollis**

*Mina olen nüüd tüdruk nimega Räpased Riided. Teie üritage nüüd üksteise järel mind veenda, miks ma peaksin teie rühma valima.*

### **Jutustamine ja õpetaja valib tugevaima argumendi**

*Ka meie loos olid loomadega sama tugevad argumendid kui teil, aga tüdruk pidi tegema oma valiku ja ta valis elu... karude juures. Võid valida, millise liigi tahad, aga arvesta, et see sobiks ülejäänud looga.*

### **Jutustamine**

„Jätame nüüd tüdruku nimega Räpased Riided hetkeks sinnapaika. Tema onu jõudis oma hurtsikusse tagasi. Külarahvas nägi, kuidas ta metsast tuli. Nad olid terve päeva kuulnud maja juurest koera ulgumist ja teadsid, et midagi on valesti. Keegi polnud tüdrukut nimega Räpased Riided sel päeval maja juures näinud. Kui kütt ilma loomadeta ja tavapärasest varem koju tuli, hakkasid nad omavahel sosistama.“

### **Paarikaupa/väikerühma töö**

*Mis te arvate, millest nad rääkisid? Pidage meeles, et külaelanikel polnud aimugi, mis juhtunud oli. Keegi võis küll näha, kuidas nad kahekesi onuga metsa läksid? Igatahes keegi ei hiilinud neile järele, sest onu oleks nad otsekohe teolt tabanud – nii osav kütt oli ta.*

*Alustage paari- või rühmakaupa arutelu. Olete just näinud kütti koju tulemas.*

### **Jutustamine**

„Kui külarahval oligi kahtlusi, ei sõandanud keegi seda välja öelda. Viimaks, kui onu tuli alla külla nahavarusid müüma, üritasid inimesed ääriveeri selgusele jõuda, mis on juhtunud.“

### **Rollis õpetaja**

*Mina olen nüüd kütt, kes tuleb linna nahku müüma. Teie käituge nagu külaelanikud ja proovige loosse selgust saada.*

*„Ostke nahku, häid nahku! Kas keegi soovib neid osta?... Mis te õige tahate, et aina pärite igasuguseid asju? Mu õetütar läks üle mäe teisele poole sugulaste juurde jne.“*

### **Kuum tool**

Õpetaja on nüüd küti rollis ja mängib vägivaldset ning järeleandmatut meest, kes respektierib vaid tugevama õigust. Grupp küsitleb teda ega pruugi võtta külarahva rolli.

### **Rollijoonis seinal**

Kas meil on nüüd midagi onu tegelaskujule lisada? Kirjutame need siia juurde. Aga tüdruku Kaltsukubu kohta? Kas tema kujule on midagi lisada? Siirdume nüüd tema loo juurde tagasi.

### **Jutustamine**

Tüdruk nimega Räpased Riided elas nüüd paremini kui kunagi enne. Päev otsa mängis ja keerles ta karupoegadega (või millise loomaliigi kasuks rühmal valik parajasti langes) ringi ning öösel valvasid suured karud ta und ja kaitsesid teda nagu oma last. Pikkadel suvekuudel hakkasid tasapisi toimuma muutused – iga kord, kui mõni karupoeg tüdrukut mänguhoos küünistas, juhtus midagi kummalist – sellesse kohta kasvasid kehale karvad. Viimaks oli tüdruk nii palju kriimustada saanud, et nägi oma kasukas välja nagu teised karud. Siis tuli pikk ja lumine talv ning seejärel saabusid kevade esimesed päevad. Kaltsukubu oli väga õnnelik.

Ühel päeval kui karud mõnusalt lesisid, kostus järsku eemalt oksapraksatust. Karud tõmbusid valvele. See oli kütt. Siis võis kuulda kõhimist ning kõik karud rahunesid maha. „See on Kõhiv Kops, teda pole meil vaja karta“ ütlesid nad ja vantsisid laisalt kindlamasse paika.

Järgmisel päeval, kui karud taas pikutasid, kuulsid nad jälle oksapraginat. Nad tõmbusid valvele. Oli kosta komistamist ja summutatud valuhüüet. „Pole viga. See on ainult Kompjalg. Ta on tõenäoliselt taas millegi otsa komistanud.“ Karud muigasid ja loivasid end turvalisemasse kohta. Järgmisel päeval kuulsid karud samamoodi raginat ning teritasid kõrvu. Kuuldus nõrka nuuskimist ja lehtede sahinat ning järsku saabus vaikus. „Ruttu, jooksu! See on Kaksjalga-Nelijalga – metsa kõige ohtlikum kütt. Põgenegem, kel elu armas!“ Nad pagesid mäerinnakust üles, kuni mets hakkas hõrenema ja paljas kaljusein vastu kerkis. Kaksjalga- Neljalga jõudis neile kiiresti kannule. Karud ronisid hiigelsuure puu õõnde ja seal üles okste vahele. Seal nad siis klammerdusid reastikku üksteise kohal vastu puutüve ja hoidsid hinge kinni. Nad kuulsid lõõtsutamist ja seejärel saabus vaikus. Siis kostis puurisu kokku kraapimist, seejärel tulekivi lööki ning nüüd oli tunda suitsu lõhna. Kütt tegi puuõõnde

lõkke süüdanud ja suitsetas mesikäpad alla. Karud tulidki üksteise järel alla, silmad vees. Räpased Riided, kes ka valust ja suitsust pimestatud silmi hõõrus, kissitas vaadata ning nägi enda ees onu – vibu vinnas, valmis tapma kõige suuremat karu. Kaks küti jalga ja neli koera jalga! –taipas tüdruk ja hüüdis „Eiiiii!“.

Samal ajal kui Räpased Riided karjatas, kadusid hoobilt ta ihult karvad ja ta seisis seal oma kaltsudes nagu vanasti. Onu astus ootamatusest sammu tagasi, ent ei lasknud vibu alla. Ta hoidis seda endiselt vinnas kõige võimsama karu suunas. „See oled sina! Sa kas tuled mulle järele või ma tapan selle karu!“ Tüdrukul nimega Räpased Riided polnud valikut. Kui ta oleks keeldunud, tapnuks onu kindlasti karu. Vait ja noruspäi astus ta oma onu kannul mäekülge pidi alla. Kui nad hurtsikuni jõudis, tundis tüdruk end kui maailma kõige õnnetum inimene.

Ent ta ei märganud ühte omavanust poissi, kes jälgis neid küla servast. Kohe kui nad onuga majja kadusid, lippas poiss uudistega külla – „Räpased Riided on tagasi tulnud!“

### **Kas see või teine**

*Küsi grupilt nüüd, kumba kahest rollist soovitakse edasi arendada – inimese või looma rolli? Palu osalejatel minna ühele või teisele poole. Need, kes loomarollis tahtsid olla, jätkavad kohast, kus Kaltsukubu koos onuga nende silmist majja kadus. Inimese rolli valinud jätkavad kohast, kus tuleb poiss ja räägib küllarahvale, et Kaltsukubu on tagasi tulnud.*

### **Teema arendamine**

#### **Koha määratlemine ja foorumteater**

Määratlege onu hurtsiku plaan võimalikult täpselt. Kaks vabatahtlikku või rollis õpetaja ja üks vabatahtlik improviseerivad, mis juhtus esimesel õhtul majas, kui Räpased Riided ja onu olid jõudnud koju. Stseeni võib uurida foorumteatri meetodil kuni vaatajad on saanud piisava pildi tüdruku olukorrast.

#### **Rühmaskulptuur**

Rühm otsustab, kelle tundeid ja mõtteid nad tahavad selles loos sel hetkel uurida. On neli võimalust: Räpased Riided, onu, külaelanikud ja loomad. Rühm teeb pildiskulptuuri, mis kujutab valitud tegelase tundeid ja mõtteid. Anna aega valmistuda. Iga rühm esitab oma skulptuuri üksteise järel ja ülejäänud kirjeldavad, mida skulptuurigrupp väljendab.

#### **Arutelu ja väikerühmade lahenduste esitamine**